

WSTĘP

Kolejny numer Folia historica jest w zasadzie poświęcony historii XX w. Wyjątek stanowi artykuł Rafała Kowalczyka pt. *Rozwój przemysłu cynkowego w Królestwie polskim w latach 1815–1904*. W sumie prezentowane materiały są odzwierciedleniem zainteresowań łódzkiego środowiska, reprezentującego nauki historyczne, dziejami gospodarczymi oraz polityczno-dyplomatycznymi okresu.

W kolejności chronologicznej zeszyt przedstawia się następująco. Autor wspomnianego artykułu Rafał Kowalczyk, zajmuje się badaniem roli przemysłu cynkowego w przemyśle ciężkim Królestwa Polskiego – rzecz nie podjęta przez polską historiografię gospodarczą. Temat zbadano dotychczas tylko pobieżnie. Autor starał się pokazać trudności związane z ukazaniem skali zaangażowania kapitałowego towarzystw w kolejne działy przemysłu cynkowego. Zakres chronologiczny rozprawy obejmuje czasy od bezpośrednich inicjatyw inwestycyjnych rządu Królestwa po jego powstaniu aż do wycofania się kapitału skarbowego z działalności inwestycji w tym dziele gospodarki.

Z kolei Andrzej Dubicki w artykule pt. *Z działalności Nicolae Titulescu w Lidze Narodów (1920–1936)* przedstawia działalność tegoż rumuńskiego dyplomaty na forum Ligi Narodów w podanym okresie. Nicolae Titulescu to jeden z najwybitniejszych dyplomatów rumuńskich okresu międzywojennego, uczestnik paryskiej konferencji pokojowej, sygnatariusz z ramienia swego kraju traktatu pokojowego w Trianon z Węgrami, poseł w W. Brytanii (lata 1921–1927 i 1928–1932) i jednocześnie (od 1923 r.) przedstawiciel swego kraju przy Lidze narodów. Był obecny przy narodzinach Ligi, sygnatariuszem jej Paktu i aktywnym uczestnikiem w jej pracach od pierwszej sesji. Do jego sukcesów zaliczyć trzeba wybór Rumunii w charakterze niestałego członka Rady Ligi w 1924 r., a także do wielu innych agend tej organizacji.

Karol Chylak w artykule pt. *Polityka agrarna rządu Władysława Grabskiego w latach 1923–1925* śledzi polską gospodarkę rolną od zakończenia I wojny światowej, kiedy to 2/3 ludności odrodzonego państwa zajmowało się rolnictwem. Przy tym, 2/3 ogólnej liczby gospodarstw miało areał do 5 ha, o ogólnej powierzchni nie przekraczającej 15% ziem ornych. Szereg innych problemów towarzyszyło temu stanowi rzeczy – m. in. nadmiar rąk do pracy i niski poziom intensyfikacji produkcji rolnej. Toteż hasła reformy rolnej powracały z coraz większą siłą w programach rządów i partii politycznych, także podczas kolejnych kampanii wyborczych. W rezultacie,

w 1919 i 1920 r. przyjęto „ludową” koncepcję ograniczenia własności ziemskiej, znajdującej się w rękach jednego właściciela, zaś trudności napotymane przy jej realizacji skłaniały do nowych poszukiwań. Artykuł śledzi działalność rządu W. Grabskiego we wskazanym okresie w zakresie przebudowy struktury agrarnej wsi polskiej, aż do przyjęcia przez Radę Ministrów w lutym 1925 r., projektu nowej ustawy i jej ostatecznego uchwalenia przez Sejm w dniu 28 grudnia 1925, czyli już po dymisji rządu W. Grabskiego.

Michał Kacprzak w artykule pt. *Komitet do Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski 1938–1939* swój wywód zaczyna od tego, że w wyniku zaplanowanej i systematycznej prowadzonej polityki zaborców szlachta zagrodowa została praktycznie zlikwidowana jako warstwa społeczna. Szczególnie dotyczy to tzw. Ziemi Wschodnich. Stąd, w II Rzeczypospolitej w latach dwudziestych XX w. opracowywano plany kolonizacyjne, czyli repolonizacji tych ziem – co zaowocowało w latach trzydziestych powstawaniem szeregu towarzystw, działających na polu kulturalno-oświatowym i gospodarczym. W tym ostatnim przypadku interesowano się głównie rozwojem inicjatyw spółdzielczych. Koordynacją działań zajmował się Sekretariat Porozumiewawczy Polskich Organizacji Społecznych we Lwowie, z ramienia którego akcję prowadziło Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich wraz ze wspierającymi instytucjami (Towarzystwo Szkoły Ludowej, Małopolskie Towarzystwo Rolnicze i Związek Strzelecki). Przy TRZW powstał w lutym 1938 r. Komitet do Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski, którego działalność autor rekonstruuje na podstawie materiałów archiwalnych.

Lucyna Chmielewska natomiast w artykule pt. *Udział Wincentego Rzymowskiego w początkach działalności ONZ (1945–1946)* zajęła się sylwetką ministra spraw zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej (maj 1945–luty 1947), ściślej – jego udziałem w początkowej działalności międzynarodowej organizacji w latach 1945–1946. Czasy sprawowania przezeń funkcji ministerialnej to okres stopniowego, lecz postępującego rozpadu niedawnej koalicji antyhitlerowskiej. Wobec nieobecności oficjalnego przedstawiciela polskiego na konferencji założycielskiej ONZ w San Francisco (25 kwietnia–26 czerwca 1945) i powstania Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej po zamknięciu tej konferencji, jedna z ważniejszych podróży Rzymowskiego do Stanów Zjednoczonych Ameryki i W. Brytanii jesienią 1945 r. miała na celu formalne przypięczętowanie udziału Polski w ONZ, w charakterze państwa-założyciela, poprzez podpisanie Karty. W styczniu 1946 r. minister Rzymowski znów stanął na czele delegacji polskiej uczestniczącej w pierwszej części I sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ odbywającej się w Londynie, gdzie Polskę wybrano do Rady Bezpieczeństwa. 23 października, tym razem w Nowym Jorku, Rzymowski jako szef delegacji polskiej był na otwarciu

drugiej części sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, podczas której z inicjatywy Polski przyjęto rezolucję potępiającą faszystowskie rządy w Hiszpanii, ale bez wzywania do zerwania stosunków dyplomatycznych z tym państwem. W Nowym Jorku ministra interesowały też prace przygotowawcze konferencji pokojowej, mającej zakończyć stan wojny pomiędzy byłą Rzeszą a aliantami. Postulował udział Polski w negocjowaniu traktatu pokojowego z Niemcami w kwestiach dotyczących polskich interesów.

Anna Porczyńska w artykule pt. *Przesłanki wizyty prezydenta Stanów Zjednoczonych Richarda Nixona w Moskwie w dniu 22–30 maja 1972 roku* zajęła się problematyką stosunków amerykańsko-radzieckich. Już podczas kampanii wyborczej w 1968 r. Nixon uznał potrzebę przyjęcia przez USA polityki negocjacji zamiast dotychczasowej konfrontacji w stosunkach z ZSRR. Musiał jednak wpieryw uporać się z ważkim problemem wietnamskim, pozostawionym po swoim poprzedniku L. Johnsonie, a także nabrzmiałym zagadnieniem stosunków amerykańsko-chińskich. Stanowiło to swoiste tło podejmowania wspólnie z ZSRR kwestii umocnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Owocem dyplomatycznych wysiłków obu stron była wspomniana w tytule artykułu wizyta oraz porozumienia dwustronne i wielostronne zawarte podczas sprawowania funkcji prezydenta przez Nixona.

Agnieszka Pawlak w artykule pt. *Polska i węgierska droga do demokracji w perspektywie porównawczej* przeprowadziła studium porównawcze historycznych doświadczeń Polski i Węgier, zwłaszcza okresu po II wojnie światowej. Sporo miejsca poświęca autorka wydarzeniom w obu krajach z 1956 r. Wydarzenia w Polsce przybrały formę rewolty, podczas gdy na Węgrzech – krwawej rewolucji i zbrojnej interwencji radzieckiej. Autorka stara się dowieść, że w późniejszych latach, o ile Polacy występowali przeciw władzy, to Węgrzy zajmowali postawę ugodową. Mimo to, w 1989 r. oba społeczeństwa – przy sprzyjających warunkach geopolitycznych – skorzystały z szansy demokratyzacji i liberalizacji systemu i w rezultacie stały się prekursorami transformacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Hassan A. Jamsheer